

תוכן עניינים

1	חלק א': כללי
1	שער א': שיבוב או שיפוי - מהות והגדרות
1	פרק א': מבוא
1	1. ההגדרה
1	2. תחלופ מכוון הדין להבדיל מתחלופ הסכמי
1	3. זכות תחלופ או זכות עצמאית
2	4. הסדר תחלופ חלקי
2	5. תביעות רכוש
2	6. סיכום
5	פרק ב': על זכות החזרה וזכות ההשבה
7	פרק ג': אירועי שיבוב - מבט לדיון
9	שער ב': תכליתם התרופתית של דיני הנזיקין
9	פרק א': תכליתם של דיני הנזיקין
11	פרק ב': תכלית תרופתית - אבחנה בין דיני הנזיקין לדין הפלילי
13	שער ג': עיקרון השבת המצב לקדמותו
13	פרק א': מבוא
15	פרק ב': עיקרון "השבת המצב לקדמותו" ותקנת הציבור
17	שער ד': גרם נזק באשם (סעיף 64 לפקודת הנזיקין) והקשר
17	הסיבתי
17	פרק א': כללי
19	פרק ב': תחולתו של סעיף 64 לפקודת הנזיקין
21	פרק ג': כללי הסיבתיות
21	פרק ד': אשם - אחריות המזיק כלפי הניזוק, הבאה לידי ביטוי במעשהו
23	או מחדלו של אדם
23	1. כללי
23	2. קשר סיבתי בין מעשהו של המזיק לקרות הנזק - "ורואים אדם כמי שגרם לנזק באשמו, אם היה האשם הסיבה או אחת הסיבות לנזק"
23	פרק ה': דרכי איתור וקביעת הקשר הסיבתי
25	1. התנהגות התובע
25	2. הפעלת עיקרון ה"גולגולת הדקה"
25	3. פסיקה לפי הסתברות
25	4. "סיבתיות עמומה" - הכל או לא כלום או גישת הערכה
26	הסתברותית?
27	5. הקשר הסיבתי וטענת ההתיישנות

פרק ו': הקשר הסיבתי - שתי רמות הבדיקה	29
1. קשר סיבתי-עובדתי	29
2. הקשר הסיבתי-המשפטי	29
פרק ז': המבחנים החלופיים לקביעת הסיבה המכרעת	31
1. מבחן הצפיות	31
2. מבחן הסיכון	31
3. מבחן השכל הישר	31
4. מבחן של אומדן שיפוטי	32
פרק ח': הגורמים המנתקים את הקשר הסיבתי	33
1. כללי	33
2. החריגים לאשם המופיעים בסעיף 64 לפקודה	33
3. כוח עליון - סעיף 64(1) לפקודה	33
4. גורם מתערב זר - סעיף 64(2) לפקודה	33
4.1 כללי	33
4.2 גורם זר מתערב - הסיבה המכרעת לנזק	35
4.3 גורם זר מתערב במקרה של התאבדות הניזוק	35
שער ה': התנהגות התובע - אשם תורם וחובת הקטנת הנזק	37
פרק א': כללי	37
פרק ב': התנהגות התובע	39
1. כללי	39
2. חובת זהירות פיזית וחובת זהירות נורמטיבית	39
פרק ג': התנהגות התובע - מהי התנהגות התורמת לקרות הנזק - סעיף 65 לפקודה	43
1. כללי	43
2. החלת סעיף 65 לפקודה על תביעות בגין הוצאת לשון הרע	44
3. החלת סעיף 65 לפקודה לעניין אחריות בגרימת נזקי גוף	45
פרק ד': התנהגות התובע - סעיף 66 לפקודה	47
פרק ה': אשם של פלוני - סעיף 67 לפקודה	49
פרק ו': אשם תורם - סעיפים 68-70 לפקודה	51
1. הדין	51
2. מהו "אשם תורם"?	51
3. אשם תורם אינו יוצר עילת תביעה כשלעצמו	52
4. המדד לאשם התורם	52
5. מבחנים לבדיקת אשם תורם	53
פרק ז': חובת הקטנת הנזק	55
1. כללי	55
2. נטל ההוכחה	57
פרק ח': ריחוק הנזק ועיקרון הגולגולת הדקה - סעיף 76 לפקודה	61

1.	כללי	61
2.	קשר סיבתי	62
פרק ט': חלוקת האחריות בין מספר מזיקים - סעיף 11 לפקודת הנזיקין		
63		
פרק י': סוגי הנטלים והחזקות		
69		
1.	הנטלים	69
2.	אימתי נטל השכנוע על הנתבע?	70
3.	"חובת הראיה"	70
4.	מידת ההוכחה	70
פרק י"א: החזקות		
71		
1.	החזקות כאמצעי הוכחה	71
2.	"חזקה שבהנחה"	71
3.	חזקה שב"עובדת יסוד"	71
4.	"חזקה שבעובדה"	72
5.	חזקה שבחוק	72
5.1	כללי	72
5.2	חזקה שבחוק - הניתנת לסתירה	73
6.	חזקה שבחוק - "חזקה חלוטה"	73
פרק י"ב: חובת הראיה ברשלנות לגבי דברים מסוכנים - סעיף 38 לפקודת הנזיקין		
75		
1.	הדין	75
2.	כללי	75
3.	המשך חלוקתה של "הלכת פישמן" והצעת הקודקס האזרחי	76
פרק י"ג: חובת הראיה ברשלנות לגבי אש - סעיף 39 לפקודת הנזיקין		
81		
1.	הדין	81
2.	כללי	81
פרק י"ד: חובת הראיה ברשלנות לגבי חיה - סעיף 40 לפקודת הנזיקין		
85		
פרק ט"ו: חובת הראיה ברשלנות כשהדבר מעיד על עצמו - סעיף 41 לפקודת הנזיקין		
87		
1.	הדין	87
2.	כללי	87
3.	תנאי סעיף 41 לפקודת הנזיקין - ניתוח ומשמעות	88
3.1	כללי	88
3.2	התנאי הראשון	89
3.3	התנאי השני	89
3.4	התנאי השלישי	89
שער ו': יסודות עוללת הרשלנות		
91		

91	פרק א': מבוא.....
93	פרק ב': חובת הזהירות - תנאי ראשון
93	1. כללי
93	2. חובת זהירות מושגית
94	3. חובת זהירות קונקרטית
97	פרק ג': הפרת חובת הזהירות - תנאי שני
97	1. כללי
97	2. היפר חובה חקוקה
97	3. דרישת הצפיות
99	פרק ד': קיומו של קשר סיבתי - תנאי שלישי
99	1. כללי
99	2. קשר סיבתי-עובדתי
99	3. קשר סיבתי-משפטי
99	3.1 כללי
100	3.2 מבחן הצפיות
100	3.3 מבחן הסיכון
100	3.4 מבחן השכל הישר
100	4. סיבתיות עמומה
101	5. עיקרון ה"גולגולת הדקה"
102	6. גורם זר מתערב
103	פרק ה': הוכחת הנזק - תנאי רביעי
103	1. כללי
103	2. היפר חובה חקוקה
104	3. דרישת הצפיות
105	שער ז': הנטלים בדיני הביטוח
105	פרק א': על נטל ההוכחה בתביעות ביטוח ואבחנה בין סוגי הפוליסות.....
26	פרק ב': נטל ההוכחה רובץ על המבטחת בטענה על-פי סעיף 26 לחוק
107	פרק ג': המצאת הפוליסה ונטל ההוכחה
113	פרק ד': נטל ההוכחה מוטל על המבטח.....
115	פרק ה': פניה של חובת הגילוי ונטל ההוכחה
117	פרק ו': ביטול פוליסה בהתקיים שלושה תנאים קומולטיביים
119	פרק ז': נטל ההוכחה למשלוח וקבלת ההתראה על כתפי המבטחת.....
121	פרק ח': נטל ההוכחה למועד קרות האירוע הביטוחי
123	פרק ט': נטל ההוכחה רובץ על המבטח - סעיף 24(א) לחוק
125	פרק י': נטל ההוכחה של יסודות סעיף 25 לחוק רובץ על המבטחת
127	פרק י"א: נטל ההוכחה בתביעות אש

חלק ב': שיבוב ("סברוגציה" או "תחלוף") - שיפוי - משולש היחסים המזיק, הניזוק ואחרים ו"זכות החזרה" של צדדים שונים.....	129
שער א': כללי	129
פרק א': כללי	129
פרק ב': מבוא	131
שער ב': פקודת הנזיקין	133
פרק א': פיצויים - אין נפרעים אלא פעם אחת בלבד - סעיפים 77-76 לפקודת הנזיקין	133
פרק ב': המושג פיזור הנזק	135
פרק ג': פיצויים וגמלאות מביטוח לאומי - סעיף 82 לפקודת הנזיקין	137
שער ג': החוק לתיקון דיני הנזיקין (הטבת נזקי גוף), התשכ"ד-1964	139
פרק א': הדין	139
פרק ב': כללי	141
פרק ג': תאגידים הפועלים בספירה המסחרית עשויים להיות מטיבים הזכאים לתשלום בגין הטבת נזקי גוף, למעט חברות ביטוח הפועלות מכוח חוזה ביטוח עם הניזוק או המוטב	145
פרק ד': סבירות - הגדרה - הפעלת שיקול-הדעת בהטבת המבטח ..	147
פרק ה': סיווג תביעת מיטיב לעניין מועד ההתיישנות - תביעה סברוגטיבית	155
שער ד': זכות השיבוב וחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975	159
פרק א': כללי	159
פרק ב': פסיקת הפיצוי על-פי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים מול פקודת הנזיקין	163
פרק ג': עיקרון ייחוד העילה	165
פרק ד': זכות חזרה המושתתת על חבות חוזית	175
פרק ה': זכות החזרה על-פי סעיף 9 לחוק	179
שער ה': זכות החזרה של קרנית	183
פרק א': מבוא	183
פרק ב': מהות הזכות לחזרה של קרנית	185
פרק ג': זהות הפוגע - שקידה סבירה על איתורו	189
פרק ד': נטל הוכחה מוטל על התובע	191
פרק ה': הגבלת הזכאות לפיצויים	193
1. הדין	193

193.....	2. כללי
194.....	3. "גרם במתכוון" - סעיף 7(1) לחוק הפיצויים
195.....	4. סעיף 7(3) לחוק הפיצויים
196.....	5. סעיף 7(5) לחוק הפיצויים
198.....	6. היעדר ביטוח - סעיף 7(6) לחוק הפיצויים
198.....	7. נהג בהיתר - סעיף 7א לחוק הפיצויים
201.....	פרק ו': גמול והחזר הוצאות - סעיף 13א לחוק
203.....	שער ו': זכות החזרה של מבטח על-פי פקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התש"ל-1970
203.....	פרק א': כללי
205.....	פרק ב': דוגמאות ותקדימים
209.....	שער ז': גמלאות המדינה - זכות ההשבה של המדינה
209.....	פרק א': הדין
1. סעיף 60 לחוק שירות המדינה (גמלאות) (נוסח משולב), התש"ל-1970.....	209.....
2. סעיף 64 לחוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גמלאות) (נוסח משולב), התשמ"ה-1985.....	210.....
פרק ב': זכותה של המדינה על-פי סעיף 60 לחוק הגמלאות והתיישנות	213.....
פרק ג': השוואת מעמדו של שוטר למעמדו של חייל	215.....
פרק ד': מה בין סעיף 60 לחוק הגמלאות לסעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי	217.....
שער ח': זכות השיבוב - חוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981..	219..
פרק א': בירור חבותו של המבטח - סעיף 23 לחוק חוזה ביטוח	219.....
פרק ב': מהות הביטוח - ביטוח תאונה, ביטוח מחלה וביטוח נכות - סעיף 53 לחוק	223.....
1. כללי	223.....
2. המועד הקובע לעניין התיישנות	223.....
3. סוג הפוליסה ומהותה	224.....
4. ביטוח מיוחד	224.....
5. על שימוש בברירת ביטול החוזה חל עקרון הסופיות, ומכאן, שנפגע אשר בחר לבטל חוזה והיה רשאי לעשות כן והודיע על כך לצד האחר, לא יוכל לחזור בו במטרה להחיות את החוזה	224.....
פרק ג': תחולת הוראות - סעיף 54 לחוק	227.....
פרק ד': מהות הביטוח - ביטוח נכסים - סעיף 55 לחוק	229.....
1. כללי	229.....
2. תשלום לצד שלישי	230.....
3. שיטת הכינון	230.....

4.	האינטרס הביטוחי	230
5.	היעדר בעלות על רכב אינו נימוק לדחיית תביעה	232
פרק ה': היקף החבות - סעיף 56 לחוק	235	
1.	כללי	235
2.	סכום הביטוח	236
3.	ההבחנה בין סוגי הפוליסות	236
4.	אובדן מוחלט וירידת ערך	237
5.	תוספות לרכב האם נכללות בגדר "כלי רכב מבוטח"	239
6.	אין חובה על המבוטח להיטיב את הנזק על חשבונו	239
7.	מחיר הרכישה איננו רלוונטי לעניין פיצוי המבוטח במקרה גניבה	239
פרק ו': הרחבת החבות - ביטוח נכס - סעיף 57 לחוק	241	
פרק ז': ביטוח יתר - סעיף 58 לחוק	243	
פרק ח': ביטוח כפל - סעיף 59 לחוק	245	
1.	כללי	245
2.	סעיף 59(א) לחוק	248
3.	סעיף 59(ב) לחוק	248
4.	סעיף 59(ג) לחוק	248
5.	סעיף 59(ד) לחוק	248
6.	סעיף 59 לחוק למול סעיף 62 לחוק	249
7.	כאשר נכס אחד מבוטח אצל יותר ממבטח אחד, בגין אותו סיכון, כל המבטחים נושאים בחבות משותפת לתשלום תגמולי הביטוח, מעין ריבוי חייבים - הערעור נדחה	252
8.	"ביטוח כפל"	253
9.	זכות התחלוף של המבטח כלפי הצד השלישי - הערעור נדחה	253
10.	התקיימות תנאים לכפל ביטוח	255
11.	בעניינו סיבת השריפה לא היתה ידועה, אך מומחה השריפות מר היינה בדק היטב את השאלה מי אחראי לנזק וקבע כי אין לדעת מה מקור הנזק. איילון מצידה לא סתרה את ממצאי המומחה ולא הציגה ראיה אחרת	256
פרק ט': ביטוח חסר - סעיף 60 לחוק	259	
1.	כללי	259
2.	קביעת שעת כריתת הביטוח לבחינת שווי הנכס אינה בבחינת תנאי מקפח	259
3.	הערכה סתמית של שמאי	260
4.	אובדן מוחלט - אי-תחולת סעיף 60 לחוק	260
5.	העמדת שוויו האמיתי של הנכס מול שוויה של הפוליסה	260
6.	תגמולי ביטוח דירה ותכולתה - פריצה	261

7.	טענה בדבר העלמת עובדות מהותיות - "ביטוח חסר" ("עיקרון המיצוע") - הערעור נדחה ברובו, הערעור שכנגד נדחה	261.....
	פרק י': הקטנת הנזק - סעיף 61 לחוק	263.....
1.	הדין	263.....
2.	חובת הקטנת הנזק - עקרון היסוד	263.....
3.	סעיף 61 לחוק - חובת הקטנת הנזק והפחתת תגמולי הביטוח	263.....
4.	חובת הקטנת הנזק מעת קרות האירוע ואילך	264.....
5.	מניעות המבטחת להעלות טענה שענייניה הקטנת הנזק	269.....
6.	חברת הביטוח הפרה את חוזה הביטוח, שכן היא השהתה את התשלומים עבור הנזקים בנכס, מה שהוביל לסגירתו - "מנגנון הכינון"	272.....
7.	הערעור נדחה	272.....
7.	זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של טענת אשם תורם	273.....
8.	חובתו של הניזוק להקטין את נזקו - בפרישתו מהעבודה לא פעל המערער להקטנת נזקו, ועל כל נזקיו כתוצאה מכך - אין המזיק חייב לפצותו	274.....
	פרק י"א: תחלוף - סעיף 62 לחוק	275.....
1.	כללי	275.....
1.1	הדין	275.....
1.2	הגדרת "זכות התחלוף" ומהותה	275.....
1.3	תחולת זכות התחלוף על-פי החוק	276.....
1.4	יסודות זכות התחלוף	276.....
1.5	הטעמים המצדיקים קיומה של זכותה שיבוב	276.....
1.6	זכות השיבוב איננה זכות עצמאית	276.....
1.7	סיכום	277.....
2.	זכות ההשתתפות - סעיף 59 לחוק - מול זכות התחלוף	279.....
3.	התנאים לתביעת חברת הביטוח מכוח הסעיף	281.....
4.	הסכם בין המבוטח והמזיק וזכות התחלוף	282.....
5.	למבוטח אפשרות לתבוע בעצמו ולהעביר את הכספים לחברת הביטוח	283.....
6.	סייגים ביסוד סעיף 62(ד) לחוק - האם רשימה סגורה	283.....
7.	שלושה תנאים מצטברים, מעמידים את זכות התחלוף המאפשרת למבוטח לבוא בנעלי מבוטחו - הערעור נדחה	286.....
8.	הפיצויים בהם חוייבו המערערים שולמו לחברת האוטובוסים ולא לחברת הביטוח - הערעור התקבל בחלקו	287.....
9.	מי ששילם פיצוי לנפגע על-סמך תעודת ביטוח שהוצאה לכלי שאינו "רכב מנועי", יוכל לנהל תביעת שיפוי בעילה חוזית של המבוטח - הערעור התקבל	288.....

10. הגרסה המועדפת מבססת אחריות בלעדית בנזיקין של הנתבעים לקרות התאונה.....	289
11. בהיעדר העברת זכות התביעה הנזיקית של המבוטח למבטח, עשוי המבוטח לקבל הן את תגמולי הביטוח מהמבטח, והן פיצויים בגין הנזק מהמזיק.....	291
12. תביעת שיבוב - זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעים בשל נזקים, לכאורה, שנגרמו לה. על-פי סעיף 62 לחוק חוזה ביטוח, זכאי מבטח ששילם תגמולי ביטוח למבוטח, להיכנס בנעלי המבוטח ולתבוע שיפוי מהמזיק.....	293
13. תביעת שיבוב עקב רשלנות מטעם הנתבעת - זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעים בשל נזקים, לכאורה, שנגרמו לה. על-פי סעיף 62 לחוק חוזה ביטוח, זכאי מבטח ששילם תגמולי ביטוח למבוטח, להיכנס בנעלי המבוטח ולתבוע שיפוי מהמזיק.....	293
14. זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעת בשל נזקי רכוש שנגרמו לה עקב הצפת מים.....	295
15. האם זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעים בשל נזקים, לכאורה, שנגרמו לה, אף במקרה שמבוטח התובעת חתם על כתב ויתור כלפי מבוטח הנתבעת.....	295
16. תביעת שיבוב - זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעים בשל נזקים, לכאורה, שנגרמו לה. על-פי סעיף 62 לחוק חוזה ביטוח, זכאי מבטח ששילם תגמולי ביטוח למבוטח, להיכנס בנעלי המבוטח ולתבוע שיפוי מהמזיק.....	296
17. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק לרכב כתוצאה מתאונת דרכים.....	301
18. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של נזק לרכב כתוצאה מתאונת דרכים במקרה שבו נחתם הסכם בו נקבע שהתובעת מוותרת על זכות התביעה כנגד הנתבעת ו/או עובדיה.....	302
19. זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעים בשל נזקים, לכאורה, שנגרמו לה, אף במקרה שהמבוטחת חתמה על הסכם ויתור עם הנתבע.....	303
20. האם ישנה חבות של המבטחת במסגרת הפוליסה במקרה של התערבות גורם זר.....	303
21. זכאותו של מבוטח לתגמולי ביטוח מהמבטחת במקרה של הודעה לצד ג'.....	304
22. תביעת שיבוב - זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעים במקרה של מחיקת התביעה העיקרית.....	304
23. תביעת שיבוב - זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעים במקרה בו מתפשר המבוטח עם המזיק.....	305
24. זכאותו של מבוטח לתשלום פרמיות חסכון בפוליסה לאבדן כושר עבודה.....	305

25. תביעת שיבוב - זכאי מבטח ששילם תגמולי ביטוח למבוטח, להיכנס	306.....
26. תביעות תחלוף (סוברוגציה) של חברות ביטוח כנגד רשויות וגופים,	306.....
שלטענת חברות הביטוח, התרשלותם גרמה לנזקי ההצפות	307.....
27. קופת החולים ביקשה להיפרע ממזיק בגין השירותים הרפואיים	309.....
שסיפקה לניזוק, בטרם נכנס לתוקף סעיף 22 לחוק ביטוח בריאות	310.....
ממלכתי - הערעור נדחה	311.....
28. מבטח הנכנס בנעלי המבוטח מכוח תחלוף, אינו הופך לצד שלישי	311.....
כלפי המוביל הימי לעניין התיישנות - הערעור התקבל	313.....
29. תביעת שיבוב בגין נזקי רכב - רכוש בתאונת דרכים - התביעה	314.....
נדחתה	315.....
30. תביעת שיבוב - האם זכאי מבטח ששילם תגמולי ביטוח למבוטח,	317.....
להיכנס בנעלי המבוטח ולתבוע שיפוי מהמזיק גם במקרה של תניית	317.....
הפטר	317.....
31. תביעת שיבוב - זכאי מבטח ששילם תגמולי ביטוח למבוטח, להיכנס	317.....
בנעלי המבוטח ולתבוע שיפוי מהמזיק	317.....
32. תביעת שיבוב - האם המבטחת מושתקת מלהעלות טענת היעדר	317.....
כיסוי ביטוחי לאחר תשלום תגמולי הביטוח למבוטח	317.....
33. חובת תום-הלב	317.....
34. תביעת תחלוף - שלושת התנאים לקיומה	317.....
35. איבוד זכות השיבוב	317.....
37. האם זכות התחלוף המעוגנת בסעיף 62 לחוק חוזה הביטוח חלה על	317.....
מבטח ימי זר?	317.....
38. אף אם הנתבעת שילמה למבוטח התובעת לפני שקיבל תגמולי	317.....
ביטוח מהתובעת, עדיין נותרת על כנה זכותו של המבוטח לפיצוי על	317.....
מכלול נזקי התאונה, להוציא את מה שקיבל מצד ג' (המזיק), וזכות זו	317.....
עוברת לתובעת עם תשלום תגמולי הביטוח	317.....
39. סעיף 62(ד) לחוק חוזה הביטוח אינו שולל ממבטח הניזוק זכות	317.....
תחלוף כלפי מבטח המזיק שהוא קרוב משפחה של הניזוק	317.....
40. חשיפת דו"ח חוקר במסגרת תביעת שיבוב	317.....
41. תביעה שעיקרה הוא פיצוי בגין נזק שנגרם לרכב עקב השימוש	318.....
שנעשה בו: נסיעה בכביש ופגיעה במכשול	318.....
42. הנתבעת סירבה לפצות את התובע בגין הנזק ובהתאם לכך הוגשה	318.....
התביעה	319.....
43. נזקי רכוש שונים שנגרמו למבוטחת התובעת עקב כשל במערך	319.....
ייצור	319.....
44. ההודעה לצד שלישי - האם עומדת לחברת הביטוח ולמבוטח זכות	319.....
שיבוב כלפי עובד המוסד?	320.....
45. האם למבטחת קיימת זכות תחלוף?	320.....

46.	הזכאות להגיש תביעת שיבוב כנגד מבוטח משותף בפוליסה	320....
47.	האם עלה בידי התובעת להוכיח את אחריות הנתבעות לנזקי המבוטחת מושא התביעה?	320.....
48.	תובענה ליתרת תשלום החוב הנטען	321.....
49.	תביעת שיבוב שהגיש המשיבה נגד המערער בגין סכומים ששילמה בהתאם לפוליסת ביטוח אחריות מקצועית לעורך-דין במסגרת הליכים משפטיים שהתנהלו נגדו	322.....
50.	האם קמה חובה על הנתבעת, כמעבדתו של רמי לדאוג לקיומו של ביטוח רכוש המכסה את אחריותו בעת שימוש בכלי רכב של המעבדה?	322.....
51.	האם דינו של הנהג ברכב כדין המבוטח בביטוח מקיף - שאז אין חברת הביטוח זכאית לחזור עליו בתביעת שיבוב?	323.....
52.	תחולת החריג שבפוליסה	323.....
53.	התובעת לא הצליחה להוכיח כי משאית הנתבעת היא זו שהיתה מעורבת בתאונה	324.....
54.	לא הובאו ראיות לקשר הסיבתי בין קיום השמן על הכביש לבין התרחשות התאונה	324.....
55.	קריסת מרזבים	325.....
56.	טענת התובעת כי משמדובר בתביעת תחלוף של חברת ביטוח, ולא תביעה ישירה של הניזוק כלפי המזיק, יש להחיל את ההלכה לפיה חברת ביטוח אינה משלמת כמתנדבת	326.....
57.	אין בכוחו של כתב הויתור שנחתם בין המבקשת 1 לבין מבוטח המשיבה, כדי לשלול מהמשיבה את זכות התחלוף, שכן אין היא צד לכתב הויתור	326.....
58.	נפקותו של הסכם שנערך בין מבוטח התובעת לבין הנתבע בכל הנוגע לזכות התביעה של התובעת כלפי הנתבע	326.....
59.	האם מתקיים השתק עילה המקים מחסום בפני ההודעה לצד ג'?	327.....
60.	נזק שנגרם לרכב בגין אש	327.....
61.	התובעת הוכיחה כי עמדה בחובת הקטנת הנזק וכי הסכום אותו שילמה למבוטחתה וכעת היא תובעת מכח התחלוף סביר, שלא לומר ההפך מכך	328.....
62.	נזקים שנגרמו למשאית ולתכולתה	328.....
63.	חריג לכיסוי בביטוח אחריות לנזקי צד ג'	329.....
64.	במסגרת עקרון השיבוב התובעת נכנסת בנעלי מבוטחה בגין זכויותיו כלפי צד ג' - המזיק	329.....
65.	נושאות חובת תשלום הפיצוי לתובע	330.....

66. המקרה התרחש בשטחי הרשות הפלסטינית בג'נין, הרי אין להחיל את חוק חוזה הביטוח ואין המשיבה רשאית לתבוע מכוח זכות התחלוף.....	330
67. שיבוב של תגמולי ביטוח ששילמה התובעת למבוטחה עקב נזקי רטיבות בבית המבוטח.....	330
68. נזקים שנגרמו לרכב שבוטח על ידה בשל מכסה ביוב פתוח למחצה.....	331
69. קיימת מניעות או השתק להגשת תביעה נוספת בגין אותו אירוע.....	331
70. דליפה של מים מצינור ניקוז שהותקן על-ידי הנתבעת, בחדר הרחצה בדירה.....	331
71. בקשה נוספת לצירופה כבעל דין דרוש להליך, נוכח זכות התחלוף (שיבוב) העומדת למבטחת כלפי המבקש מכוח הדין.....	332
72. החריג הקבוע בסעיף 62(ד) לחוק אינו חל.....	332
73. יישום הלכת "בסט קאר".....	333
74. התובעת אבדה את זכות התביעה שלה ולא היתה רשאית להגיש את התביעה.....	334
75. קבלת טענת הנתבעת 6 משמעותה שלילת זכות התחלוף מהתובעת, מקום שלא עולה כל כוונה כזו מהוראות המחוקק.....	334
76. אין תכלית כלכלית או משפטית להסרת כיסוי ביטוחי, כאשר הנכס המובטח היה פגום טרם עריכת הבטוח.....	334
77. כיסוי נזקי הצפה בבית.....	335
78. אין כל מקום לביטול פסק-הדין מחמת הצדק.....	335
79. שאלת רשלנותה של הנתבעת 1 בגין השריפה שהתחוללה בחדר המפעל של התובעת 2.....	336
80. דוקטרינת "הגורם הזר המתערב".....	336
81. בקשה מטעם הנתבעת 1 למשלוח הודעת צד ג'.....	337
82. תחולת סעיף 62(ד) לחוק חוזה הביטוח על יחסי שוכר - משכיר.....	337
83. הנהג לא אחז ברישיון נהיגה זר בר תוקף במועד התאונה. לפיכך, התאונה אינה מכוסה לפי תנאי הפוליסה והנתבעת אינה חבה בשיפוי בעל הרכב הפוגע בגין אחריותו לתאונה.....	337
84. עילת תביעה מכוח תחלוף עוברת למבטח רק עם תשלום תגמולי הביטוח למבוטח.....	338
85. אכן, ייתכנו מצבים בהם זכות התחלוף של מבטחת עשויה להתאיין, כמו למשל מצבים בהם הצד השלישי והמבוטחת הם זרועות שונות של אישיות משפטית אחת.....	341
86. לא ניתן לממש במקרה זה את זכות התחלוף לפי הפוליסה כשהודעת צד ג' מוגשת נגד מבוטח משותף.....	344

87.	זכות התחלוף והתנהגות הצדדים	345.....
88.	תביעת תחלוף/שיבוב והתיישנות	347.....
89.	לצורך הוכחת קיומה של זכות תביעה מכוח "תחלוף" על המבטוח	348.....
90.	לעניין התשלום ששילם הנתבע 3 לנהג התובעת, היות שזכות התביעה של התובעת הינה זכות תחלוף, הנובעת מזכותו של נהג התובעת המבוטח, הרי שכלל שהיה מוכח כי המבוטח ויתר על זכותו התביעה שלו טרם הפעלת הפוליסה, המסקנה מכך הייתה שלתובעת כלל אין זכות תביעה. אולם, גם בעניין זה גרסתו של נהג התובעת מוכחת מתוך המסמכים שצורפו לכתב התביעה ומן העדויות	348.....
91.	המדובר בתביעת תחלוף שהוגשה מכוח סעיף 62 לחוק חוזה הביטוח והנטל להוכיח קיומם של כל יסודות העילה רובץ על המשיבה שהיא התובעת	349.....
92.	על התחלוף - מהותו וסייגיו	349.....
93.	עצם העברת תשלום למבוטח בגין מקרה הביטוח ושיעורו הם חלק מרכיבי התביעה בעילת שיבוב; על התובע בעילת שיבוב חלה חובה להוכיחם ברחל בתך הקטנה	350.....
94.	היעדר יריבות ותביעת תחלוף	351.....
95.	זכות התחלוף של המבוטח נגזרת מזכויותיו של המבוטח כלפי הצד השלישי	352.....
96.	לא ניתן לממש את זכות התחלוף כשמדובר במזיק שהוא מבוטח משותף לפי הפוליסה	353.....
97.	האם יש לפרש את סעיף 62(ד) לחוק חוזה הביטוח באופן השולל ממבטחו של הניזוק זכות תביעה לתביעת שיבוב נגד מבטח המזיק כאשר הניזוק והמזיק הם עובדים המשתייכים לאותו מעסיק והרכבים שניהם בבעלות אותו מעסיק?	355.....
98.	מנגנון התחלוף מעביר מכוח הדין למבטחת הניזוק בביטוח שיפוי שנשאה בתגמולי הביטוח את זכות התביעה של המבוטח כלפי המזיק, ומאפשר לה לתבוע מהמזיק שיפוי בגין תגמולי הביטוח ששילמה למבוטח, עד כדי הסכום בו פחתה חבות המזיק כלפי המבוטח בעקבות תשלום תגמולי הביטוח	363.....
99.	בהתאם לסעיף 62 לחוק חוזה הביטוח, לא רשאי ניזוק שקיבל את הפיצוי מהמבוטח לחזור אל נתבע שנטען כלפיו שהוא האחראי לנזק, והאחרון אינו רשאי להגיש הודעת צד ג' כנגד המבוטח בטענה שהוא חב בהשתתפות או בשיפוי	363.....

100. בית-משפט קמא דחה את התביעה, בקבעו כי זכות התחלוף לפי סעיף 62(א) לחוק לא קמה, שעה שהמבוטחת איננה "צד שלישי", כנדרש לשם קיום הזכות - למבטחת הניזוק שפיצתה את מבוטחה, אין זכות תחלוף לפי סעיף 62(א) לחוק, כלפי מבטחת המזיק, כאשר המזיק והניזוק חד הם 363.

101. משנחתם הסכם פשרה בין הנתבע 1 (המזיק) ובין הניזוק המבוטח (הנתבע 2), עוד בטרם שולמו תגמולי הביטוח, דהיינו, בטרם עברה הזכות למבטח, משתחרר המזיק מאחריות והמבטח אינו זכאי להגיש תביעת שיפוי כנגד המזיק - בהתאם לסעיף 62(ג) לחוק חוזה הביטוח עשה המבוטח פשרה, ויתור או פעולה אחרת הפוגעת בזכות שעברה למבטח, עליו לפצותו בשל כך - מששוכנעתי כי הנתבע 2 חתם על כתב הוויתור ביום 15.07.20 ובכך מנע מהתובעת את זכות השיבוב, עליו לפצותה בשל כך. לפיכך, אני סבור כי יש לחייב את הנתבע 2 בנזקי התובעת 364.

102. החריג לפי סעיף 62(ד) לחוק חוזה הביטוח אליו הפנתה הנתבעת איננו חל שעה שהצדדים לתביעה הינן חברות ביטוח ולא המבוטחים עצמם. במקרה שלפני, מדובר בחברות ביטוח ולכן חריג החקיקה לא חל 364.

103. המחוקק התייחס לעניין העברת זכות התביעה ומועדה, וכן לאפשרות שפשרה או ויתור יחסמו את גישת המבטח - למזיק. על יסוד הוראת החוק, לפיה המבטח רוכש את זכות התחלוף רק כאשר שילם את תגמולי הביטוח למבוטח שניזוק, קובעת ההלכה כי במקרה של ויתור שנעשה טרם תשלום זה - לא רוכש המבטח זכות תחלוף מכוח הזכות שהייתה לניזוק 364.

104. הפסיקה והספרות עסקו בשאלה האם רשאי צד ג', מזיק, לטעון להיעדר חבות במסגרת תביעת תחלוף, בטענה כי המבטח שילם כ"מתנדב". ככלל, נקבע בהקשר זה כי הגם שהמזיק רשאי להעלות את הטענה, הרי שזו תתקבל רק במקרים שבהם לא הצליח המבטח להראות כי התשלום שנעשה על ידו עשוי להתאים לפרשנות של הפוליסה באופן המיטיב עם המבוטח, כאשר למבטח עומדות חזקות מכח ההגיון הבריא ונסיון החיים לפיה הוא אינו נוהג לשלם אלא כדי חבותו על-פי הפוליסה - ככלל, הנטל להוכיח כי התשלום למבוטח לא נעשה "בהתנדבות" מוטל על המבטח 365.

105.	דרישת תגמולי ביטוח מהמשיבה בהתאם להוראות הפוליסה, בין עבור אחד מאירועי הביטוח (אחד ממוקדי הפגיעה) ובין עבור שניהם. במקרה זה היקף התשלום שהמשיבה הייתה משלמת למבקש היה בהתאם להוראות הפוליסה, לרבות בעניין דמי ההשתתפות העצמית. אילו ננקטה דרך זו, הייתה עומדת למשיבה זכות התחלוף על-פי סעיף 62(א) בחוק חוזה הביטוח - בהתאם לכך יכולה הייתה המשיבה לתבוע את המזיק הנטען (גבאי) תביעת תחלוף (שיבוב)..... 365.
106.	בהתאם לסעיף 62(א) לחוק מששילם המבטח תגמולי הביטוח נכנס הוא בנעלי המבוטח לצורך תביעת צד ג' - במקרה הנדון פיצתה התובעת את הנתבעת בגין הנזקים שנגרמו לרכב ונכנסה לנעליה מכוח סעיף 62 לחוק וכעת היא מבקשת לתבוע הגורם המזיק, היא הנתבעת עצמה..... 365.
107.	התובעת טוענת שעם תשלום תגמולי הביטוח קמה לה זכות תביעה עצמאית שאינה מושפעת מדבר - אכן, עם תשלום דמי הביטוח קנתה לעצמה התובעת זכות תביעה. ואולם - גם זכות זו מושפעת מהתנהלות עתידית ומושפעת ממקרים בהם צד שלישי משלם תמורה או מקרים בהם התקיימה פשרה, ויתור או פעולה אחרת אשר "פוגעת בזכות שעברה למבטח"..... 366.
108.	חברת הביטוח לא הוכיחה כי קמה לה זכות התחלוף במקרה דנן. שלושה יסודות מצטברים לתחולת זכות התחלוף המוקנית לחברת הביטוח: (1) התגבשות זכות חוזית על-פי פוליסה ברת תוקף כלפי המבוטח; (2) למבוטח זכות שיפוי או פיצוי מצד שלישי שלא על-פי חוזה ביטוח ו- (3) תשלום תגמולי ביטוח..... 366.
109.	הגעתי למסקנה כי ההסכם, הן מניסוחו והן מעדויות הצדדים לו, הוא לעניין הנזקים הישירים שייגרמו למבוטח התובעת כתוצאה מהפעלה עתידית של פוליסת הביטוח (השתתפות בתשלום שכום השתתפות העצמית), ומביאה את המחלוקות בין המבוטחים עצמם בלבד לכלל סיום, מבלי כל השלכה על התשלום מאוחר יותר התובעת למבוטחה, ומבלי למנוע מהבטחת לתבוע לאחר מכן..... 366.
	פרק י"ב: ביטוח חובות - סעיף 63 לחוק..... 367
	פרק י"ג: סייגים להתניה - סעיף 64 לחוק..... 369
	פרק י"ד: מהות הביטוח - ביטוח אחריות - סעיף 65 לחוק..... 371
1.	כללי..... 371
2.	חלוקת ההגדרות לשני סוגים..... 371
3.	מירוף ההתיישנות..... 372
	פרק ט"ו: היקף החבות של המבטח - סעיף 66 לחוק..... 375
	פרק ט"ז: תחולת הוראות - סעיף 67 לחוק..... 379
1.	כללי..... 379
2.	ביטוח כפל שהוא גם ביטוח אחריות..... 379

3. חלוקת הנטל של השתתפות בתשלום כפל ביטוח על-ידי שני מבטחים של נזק בביטוח אחריות, כחלוקת הנטל בכפל ביטוח נכסים - הערעור נדחה.....	380
פרק י"ז: מעמד הצד השלישי - בביטוח אחריות - סעיף 68 לחוק.... 383	
1. הדין.....	383
2. מעמד הצד השלישי - כללי.....	383
3. הטעמים בבסיס סעיף 68 לחוק.....	384
4. משולש היחסים והאינטרסים.....	385
5. זכות הצד השלישי - מהותית או דיונית.....	385
6. התנגדות המבוטח לפשרה.....	388
7. אין צורך בצירוף המזיק.....	389
8. אי-הודעה על הפשרה.....	389
9. זכותו לפיצויים של נפגע בתאונת דרכים, אשר נהג ברכב בעת שנפגע, היא זכות לפי חוק הפלת"ד ממש, ואין מדובר בזכות חוזית גרידא הנובעת מחוזה הביטוח - הערעורים נדחו.....	394
10. החוק מקנה לצד שלישי זכות תביעה ישירה נגד מבטח האחריות, ויוצר איפוא יריבות ישירה בין הצד השלישי לבין המבטח - העיקולים, גברו על המחאת הזכות המאוחרת - הערעור נדחה.....	395
11. חברת ביטוח אינה רשאית לדחות דרישה מצד שלישי, רק בשל כך שהמבוטח לא מסר לה הודעה, או שאינו משתף עמה פעולה - הבקשה נדחתה.....	397
12. תביעת שיבוב, על רקע היעדר כיסוי ביטוחי, בשל הונאה, מכוח סעיף 25 לחוק חוזה הביטוח - התביעה התקבלה בחלקה.....	398
פרק י"ח: פשיטת רגל או פירוק של המבוטח - סעיף 69 לחוק..... 401	
1. הדין.....	401
2. כללי.....	401
3. "טענה" חיצונית ו"טענה" פנימית.....	402
4. דמי הביטוח ביחסים בין המבטחת והמבוטח.....	403
5. תביעה נגד חברת הביטוח ללא צירוף החברה שבפירוק.....	404
6. חברת הביטוח אינה יכולה לטעון לקיזוז חובות המבוטח כנגד תגמולי הביטוח הזכאי להם צד שלישי.....	405
פרק י"ט: סייגים לתחולה - סעיף 72 לחוק..... 409	
1. הדין.....	409
2. כללי.....	409
3. התיישנות.....	411
4. לא ניתן לשלול מהמבטח בביטוח ימי את זכות השיבוב הביטוחי שהוענקה לו במפורש בחוק חוזה הביטוח, גם אם מדובר במבטח זר נעדר רישיון ביטוח ישראלי או רישיון ביטוח חוץ.....	412
5. תחולת הדין האנגלי או הוראות חוק הביטוח.....	412

פרק כ': שמירת דינים - סעיף 73 לחוק	415
שער ט': חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994	417
פרק א': כללי	417
פרק ב': עניינים שונים	419
1. הטבת הנזק מכוח סעיף 22 לחוק	419
2. עילת המיטיב כלפי המזיק על-פי סעיף 22 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי אינה ייחודית, ולכן בצד עילה זו, פתוחות בפני המיטיב גם עילות אחרות כלפי המזיק מכח הדין הכללי	419
3. מהותן של תביעות קופות החולים כמיטיבות נזק והיסודות המחייבים הוכחה	419
4. עילת המיטיבות על-פי סעיף 22 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי	422
שער י': זכות החזרה של המוסד לביטוח לאומי	425
פרק א': הדין	425
1. פיצויים וגמלאות מביטוח לאומי - סעיף 82 לפקודת הנזיקין	425
2. חוק הביטוח הלאומי, התשי"ד-1953 - סעיפים 328 עד 331 לחוק	425
פרק ב': מבוא	431
1. כללי	431
2. סעיף 82 לחוק הביטוח הלאומי	431
3. סעיף 330 לחוק הביטוח הלאומי	433
4. שינוי הילכת אלגריסי - כן או לא - השארת ההלכה על כנה	435
5. ניכוי רעיוני	435
6. תביעת שיבוב של המוסד לביטוח הלאומי - אין לחייבו בתוצאה של הליך בו לא היה צד	438
7. ניכוי חלקי - נפגע שסבל מנכויות שקדמו לתאונה	438
7.1 חישוב הניכוי מקום שביטח-המשפט קבע את שיעור הנכות בגין מעשה העוולה - הלכת עמר	438
7.2 קביעת שיעור הניכוי כאשר בית-המשפט לא קבע את שיעור הנכות כתוצאה מן התאונה	439
7.3 המסלול הדיוני בדרך לקביעת שיעור הניכוי	441
8. הלכת הניכוי מניכוי	443
8.1 כללי	443
8.2 האם חלה הלכת ה"ניכוי מהניכוי" ביחס לקיצבת הזיקנה של המנוח	443
9. תביעה נגד מעביד	444
9.1 כללי	444
9.2 זכות השיבוב של המעביד לגבי הזכות לגימלה ולא קבלתה בפועל	444
9.3 היעדר זכות שיבוב נגד המעביד	444

פרק ג': תביעות נגד צד שלישי - זכות לתביעה - העברת סכום שנתי ממבטח למוסד בעד תאונות דרכים - סעיפים 328 ו-328א לחוק 447

1. הדין 447
2. כללי 450
3. סעיף 328(ג) לחוק הביטוח הלאומי 454
4. זכות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי מכוח הסכם או הוראה סטטוטורית - הערעור נדחה 456
5. הלכת אבו-סרייה 460
6. שיעור תגמולי המוסד לביטוח לאומי שיש לנכות מסכום הפיצוי הכולל שנפסק לחובת המזיק בנסיבות של קיצור תוחלת חיים - שינוי ההלכה - ניתוח ומסקנות 461
7. חישוב תוחלת סכום הגמלאות שבו עשוי המזיק לשאת, במועד שבו מתגבשת הפשרה עם הניזוק (המוסד לביטוח לאומי) 463
8. שיפוי המוסד לביטוח לאומי בגין קצבאות ששילם - הערעור התקבל בחלקו 464
9. מחלוקת שנגעה לשיעור גמלאות הביטוח הלאומי הצריכות בניכוי מסכום הפיצויים - הערעור התקבל בחלקו 467
10. זכות המוסד לביטוח לאומי לדרוש שיפוי בגין הלוואות עומדות לרכישת רכב מחברות הביטוח - הערעור נדחה 468
11. הנפקות הקנויה לקיצור תוחלת חיו של נפגע, המקבל תגמולים מן המוסד לביטוח לאומי, על היקף השיפוי שזכאי לו המוסד לביטוח לאומי מכוח הסכם עם חברות הביטוח הנושאות באחריות לפצות את הנפגע בגין נזקיו בתאונה - העתירה התקבלה 475
12. יישום, באופן סימטרי, של ההלכה שנקבעה ב- ע"א 7453/12 אלחבאנין נ' איברהים 477
13. מערכת היחסים שבין תביעת ניזוק - מבטחת לבין תביעת שיבוב של המוסד לביטוח לאומי - מבטחת 477
14. היוון תגמולי המל"ל לעתיד - לפי תקנות המל"ל או פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה 481
15. בקשת המוסד לביטוח לאומי להצטרף כתובע נוסף בתביעה 481
16. אימוץ אחוז הנכות שנקבע בוועדה בביטוח הלאומי 481
17. תביעה להחזר כספים מהמוסד לביטוח לאומי 482
18. סוגיית חישוב וחילוף נכויות של נפגע בתאונת דרכים במסגרת תביעת שיבוב של המוסד לביטוח לאומי 483
19. תביעת המל"ל התיישנה עוד קודם לחקיקת תיקון 168 ולכן לא ניתן היה להחיותה בתיקון מאוחר שנחקק לאחר התיישנותה - האם תיקון 168 הוא חקיקה פרוספקטיבית או רטרוספקטיבית 485
20. נזקי הנפגעת מגיעים לערך "מטרד" - דחיית תביעת השיבוב 486

21. האם במסגרת הליך לפי פקודת הנזיקין ניתן להסתמך על קביעת נכות מטעם המל"ל חלף הגשת חוות-דעת רפואית? 487.....	487
22. סכום הפיצוי 487.....	487
23. אין הנפגע זכאי לפיצוי אלא כמידת נזקו 488.....	488
24. בקשה לביטול החלטת הנתבע לזמנו לעמוד בפני ועדה רפואית 488.....	488
25. תביעת התובע להכיר בתאונת הדרכים כתאונה בעבודה 488.....	488
26. בקשה מטעם הנתבעת לסילוק תביעה זו על-הסף מחמת מעשה בית-דין 489.....	489
27. זכות החזרה של מל"ל על קרנית 489.....	489
28. החליקה ונפלה בעבודה 490.....	490
29. האם הארכת תקופת ההתיישנות הקבועה בסעיף 328(א1)(3) לחוק המל"ל חלה גם על תביעות שיבוב המוגשות בעילה ההסכמית? 491.....	491
30. זכות השיפוי של המוסד לביטוח לאומי כלפי צד ג' שאינו המעסיק 491.....	491
31. זכאותו של עובד לדמי מחלה 492.....	492
32. סעיף 328 לחוק, קובע, איפוא, את זכותו של המל"ל להגיש תביעת תחלוף, הנגזרת מתביעת הנפגע, כנגד המזיק, להשבת הסכומים אשר שילם או ישלם המל"ל לנפגע כתוצאה מהתאונה, כאשר המל"ל נחשב כמי שנכנס בנעליו של הנפגע, אשר זכאי להיפרע מהמזיק עד לגובה חבותו של המזיק כלפי הנפגע 492.....	492
33. לנוכח הוראת סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי, אין לקבל את טענת המערערת כי מאחר שהמל"ל הוא "כיס עמוק", אזי במקרה שבו המעוול העיקרי אינו סולבנטי, אין למל"ל זכות לחזור על המעוולים האחרים בתביעת שיבוב 493.....	493
34. תביעה המוגשת על-ידי המוסד לביטוח לאומי, מבוססת על זכות הסוברגציה (שיפוי), שהינה זכות תחלוף במובן זה שהמל"ל בא בנעלי הניזוק עצמו 493.....	493
פרק ד': זקיפת פיצויים לחשבון הגמלה - סעיף 329 לחוק הביטוח הלאומי 495.....	495
1. הדין 495.....	495
2. כללי 495.....	495
2.1 מנגנון הפיצוי על-פי סעיף 329 לחוק הביטוח הלאומי 495.....	495
2.2 "הלכת אלמוהר" 495.....	495
2.3 "הלכת המגן" 496.....	496
3. דוגמאות ותקדימים 500.....	500
3.1 האם בדין המוסד הפעיל את זכות הזקיפה העומדת לו מכוח הוראת סעיף 329 לחוק הביטוח הלאומי והחל אותה על התובע? 500.....	500

3.2	האם רשאי היה המוסד לביטוח לאומי להפעיל כנגד התובעת את סעיף 329 לחוק הביטוח הלאומי, ולשלם לה ממועד זה קצבה חודשית בשיעור מופחת?.....	501
3.3	האם טענת קיצור תוחלת חיים שעמדה למזיק ביחס לניזוק עומדת לו גם בתביעה של המוסד לביטוח לאומי כאשר זה בא בנעליו, והאם יש לקזז סכומי פיצויים ששולמו לניזוק ישירות על-ידי המזיק מהסכום המשתלם למוסד לביטוח לאומי מידיו?.....	502
3.4	מהי שאלת אחריותו של המזיק כלפי הניזוק?.....	503
3.5	מהו שיעור ההכרה בנזקי הגוף של המשיב כתוצאה מתאונת עבודה שאירעה לו?.....	504
3.6	האם לתובע החובה, בנסיבות, לעשות שימוש בזכותו על-פי סעיף 329 לחוק הביטוח הלאומי, ולזקוף את הגמלאות המשולמות לנפגעת, על-חשבון הפיצויים ששולמו לה על-ידי המשיבה?.....	505
3.7	האם כאשר שולמו לניזוק חלק מהגמלאות על-פי סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי, לא נחסמת דרכו של המוסד לביטוח לאומי לקזז את היתרה מהניזוק על-פי סעיף 329 לחוק הביטוח הלאומי, שאם-לא-כן ייהנה הניזוק, ולו חלקית, בפיצוי כפול?.....	505
3.8	האם יש מקום לניכוי רעיוני של גמלאות מוסד לביטוח לאומי שעשויות היו להשתלם לתובע במסגרת ענף נכות כללית, או האם יש מקום להקפיא סכומים עד אשר ימצא התובע זכויותיו במוסד לביטוח לאומי?.....	506
3.9	האם התובע זכאי לשיפוי בגין כלל סוגי הגמלאות ששולמו ותשלומנה לנפגע או רק בגין חלקן והאם כחלק מחישוב השיפוי יש להתחשב בקיצור תוחלת חייו של הניזוק?.....	507
3.10	מהם השינויים שנעשו בהיקף הזכאות של הנפגע לאחר המועד שבו הסתיים הדיון בתביעת הנפגע מול הנתבעים מבחינת קצבת הניידות ומבחינת קצבת השירותים המיוחדים?.....	508
3.11	מהי חובת המוסד לביטוח לאומי להפעיל, בנסיבות מסויימות, את הוראת סעיף 329 לחוק הביטוח הלאומי ולזקוף על חשבון הגמלה המגיעה לנפגע סכום השווה ללא יותר מ- 75% מהסכום שקיבל הנפגע מהמבטחת כפיצויים בגין המקרה המהווה עילה לזכאות הנפגע לגמלה?.....	509
3.12	מהי חובת המוסד לביטוח לאומי ליישם, בנסיבות מסויימות, את הוראת סעיף 329 לחוק הביטוח הלאומי ולהפעיל את זכות הזקיפה העומדת לו, בהתחשב בהוראות ההסכם?.....	510
3.13	האם על התובע להשיב כספים למוסד לביטוח לאומי מאחר וקיבל כספים בגין קצבה שלא כדין?.....	511
3.14	האם זכאית התובעת לתשלום גמלאות נכות כללית מהנתבע, ולאילו תקופה?.....	512

3.15	בקשה מפי הנתבעת כי בית-משפט יקבע בפסק-הדין, כי ככל שהתובע יפנה למוסד לביטוח לאומי ובעקבות כך המוסד לביטוח לאומי יפנה אל הנתבעת בתביעת שיבוב, כי אז המוסד לביטוח לאומי יורשה להפעיל את זכות הזקיפה הקבועה בסעיף 329 לחוק המוסד לביטוח לאומי - הבקשה נדחתה.....	512
פרק ה': חלוקת פיצויים מצד שלישי - סעיף 330 לחוק הביטוח הלאומי.....		513
1. הדין.....		513
2. כללי.....		513
3. דרך בירור התביעה.....		514
4. חשיבות מסירת הודעה למוסד לביטוח לאומי על הגשת תביעה בדואר רשום.....		515
5. פשרה שאליה מגיע המוסד לביטוח לאומי עם המזיק.....		516
6. אי-ידיעת המוסד לביטוח לאומי אודות התביעה.....		517
7. דוגמאות ותקדימים.....		519
7.1 המערערת ביקשה להגיש בערעור מכתבים שנשלחו על-ידי בא-כוחה, בדואר רשום, למוסד לביטוח לאומי לצורך הוכחת זכאותה של המערערת ל- 25% מסכום הפיצויים - הערעור התקבל בחלקו.....		519
7.2 המערער עשה הסכם פשרה עם המזיק מחוץ לכותלי בית-המשפט - הערעור התקבל.....		521
פרק ו': תביעות נגד צד שלישי - אין המעביד חב לצד שלישי - סעיף 331 לחוק הביטוח הלאומי.....		525
פרק ז': "קיצור תוחלת החיים" ותקנות ההיוון.....		529
1. "קיצור תוחלת החיים" ותקנות ההיוון (הלכת אבו סרייה).....		529
2. הלכת אלחבאנין שביטלה את הלכת אבו-סרייה.....		529
3. היוון תגמולי המל"ל לעתיד - לפי תקנות המל"ל או פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.....		532
פרק ח': מערכת היחסים המשולשת בין הזכאי לגמלה (המבוטח), המוסד לביטוח לאומי והצד השלישי - סמכות עניינית.....		533
פרק ט': חילוף נכויות בתביעת שיבוב.....		535
פרק י': חובת המוסד לביטוח לאומי בצירוף חוות-דעת בתביעת שיבוב.....		539
חלק ג': תביעות שיבוב, החזרה והשבה בעניינים שונים - דוגמאות ותקדימים.....		541
שער א': תביעות בשל נזק רכוש - חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981.....		541
פרק א': מבוא.....		541

פרק ב': רשימת המקרים	543
פרק ג': ביטוח רכוש - מהות	545
פרק ד': תחולה חוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981	547
פרק ה': סוגי ביטוח שאין החוק חל או חל חלקית	549
שער ב': נזקי שריפה והצפות	551
פרק א': מבוא	551
פרק ב': דוגמאות ותקדימים	553
1. עילת התביעה בגין רכיב המע"מ כבר התגבשה, כאשר שולמו תגמולי הביטוח למבקשים ללא רכיב המע"מ בסמוך לאחר השריפה	553
2. האחריות לנזקי השריפה הן על יסוד הוראת סעיף 39 לפקודת הנזיקין והן לנוכח התקיימות רכיביה של עוולת הרשלנות	554
3. על בעל דין לגלות את מלוא המסמכים המצויים בידו בשלב גילוי המסמכים, ולאפשר עין בהם, בין אם מדובר במסמכים "מועילים" ובין אם מדובר במסמכים "מזיקים"	555
4. לא הוכחה התרשלות קונקרטית של הנתבעת, במנותק משאלת חובתה הכללית לבצע בדיקות יזומות במטרה לאתר סילוף נתיכים	556
5. מומחה אשר ימונה מטעם בית-המשפט יכריע במחלוקת שבין הצדדים ובהתאם לכך יוכרע התיק	557
6. מעיון בתיק המשטרה שצורף, עלה כי החשד למקור השריפה היתה הצתה	558
7. הנתבע לא הביא אסמכתא לכך שהנזק לא היה באשמתו	559
8. על התובעת רובץ הנטל להוכיח כי מקור השריפה הוא במקום שבו טען המומחה מטעמה וכי זה נגרם עקב טיפול לקוי במוסך הנתבעים	560
9. אובדן תוצאתי עקב הצתה ונזק בזדון, אינו מכוסה על-ידי הנתבעת. פניה ישירה לפוליסת הנתבעת בלבד, המרוקנת מתוכן את עצם קיומו של מסמך אישור הביטוח, אינה אפשרית	561
10. לא סביר ולא ראוי מבחינה נורמטיבית, לדרוש מתופס מקרקעין לדאוג לקיומם של אמצעים מיוחדים למניעת מעבר אש בחלקתו	562
11. התובעת הוכיחה את פוליסת הביטוח, את חבותה לשלם למבוטח את תגמולי הביטוח, את התשלומים למבוטח ולשמאי	564
12. האחריות לאירוע רובצת לפתחו של הנתבע בשל התקנה לקויה של הדוד ובשל פגמים בו	566
13. נטל הראיה שלא היתה לגבי מקורה של האש או התפשטותה התרשלות, נופל לפתחם של הנתבעים	568
14. נתבעים 1 ו- 2 לא הצליחו לפרוק מעצמם את האחריות לנזקי השריפה	569

15. במאזן ההסתברות הנדרש לצורך הכרעה זו ניתן לומר שהנתבעת פעלה כיבואן סביר	570.....
16. תביעת תחלוף לפי סעיף 62 לחוק חוזה ביטוח	572.....
17. מקור האש היה בערימת הפסולת של המשיבה	573.....
18. דליקה במוסך ונזקים כבדים	574.....
19. שריפה למזגן שגרם לנזקים בדירה	575.....
20. משנקבע כי מקור האש ברכב הנתבעת וכי האש עברה מרכב הנתבעת והציתה את רכב התובעת, עבר נטל הראיה לנתבעת להוכיח שלא התרשלה בקשר למקור האש או התפשטותה	576.....
21. צמצום זכות התחלוף לפי סעיף 62 לחוק חוזה הביטוח, כך שתחול רק כלפי צד שלישי החייב בנזיקין, יפטור מגוון צדדים שלישיים, מלבד המדינה, מחבותם כלפי המבוטח	577.....
22. בנסיבות מתאימות תשלם חברת ביטוח למבוטח על-פי הפוליסה ואחר כך תשיג על הקביעה כי לא מדובר ב"נזק מלחמה. ככל שתצלח המשוכה ויקבע כי מדובר ב"נזק מלחמה" תוכל חברת הביטוח להיכנס בנעליו של המבוטח	578.....
23. שריפה ברכב	580.....
24. מקור השריפה	582.....
שער ג': נזקי רכב	583.....
פרק א': כללי	583.....
פרק ב': דוגמאות ותקדימים	585.....
1. האם זכאי מבוטח בתביעת שיבוב לתשלומי נזקי רכוש כאשר חלה על תביעתו התיישנות	585.....
2. תביעת שיבוב, על רקע היעדר כיסוי ביטוחי, בשל הונאה, מכוח סעיף 25 לחוק חוזה הביטוח - התביעה התקבלה בחלקה	585.....
3. מעיון בתיק המשטרה שצורף, עלה כי החשד למקור השריפה היתה הצתה	586.....
4. על התובעת רובץ הנטל להוכיח כי מקור השריפה הוא במקום שבו טען המומחה מטעמה וכי זה נגרם עקב טיפול לקוי במוסך הנתבעים	587.....
5. משנקבע כי מקור האש ברכב הנתבעת וכי האש עברה מרכב הנתבעת והציתה את רכב התובעת, עבר נטל הראיה לנתבעת להוכיח שלא התרשלה בקשר למקור האש או התפשטותה	588.....
6. זכותה של המבטחת להיפרע מהנתבעת בשל נזקי רכוש שנגרמו לה עקב הצפת מים	589.....
שער ד': נזקי תאונות עבודה	591.....
פרק א': מבוא	591.....
פרק ב': אחריות המעביד	593.....
פרק ג': אחריות המעביד ואשמו של העובד	595.....

פרק ד': תכליתן של תקנות הבטיחות בעבודה	597
פרק ה': דוגמאות ותקדימים	599
1. תביעת שיבוב לאחר תאונה, בה קרס עגורן - התביעה התקבלה	599
2. משאית משא עם מנוף, לאיסוף גזם, השייכת לנתבעת, התנגשה בכבל חשמל של התובעת וגרמה לנזקים - התביעה התקבלה בחלקה	599
3. נפילה מגובה - תביעת שיבוב	600
4. נפילה מפגיום - תביעת שיבוב	602
5. נפילה מגג על רצפת אזבסט - תביעת שיבוב - היעדר הדרכה מתאימה	603
6. נפילה דרך גג אזבסט	604
7. התאונה אירעה כאשר הרשת מפורקת מהמכונה - התחשבות ברצונו של עובד לרצות את מעבידו	606
8. תביעת שיבוב בה נקבע שהנפגע, אחראי בין היתר, לתאונה שנגרמה לו	608
חלק ד': שמאות ושמאים בתביעות שיבוב	611
שער א': עקרונות השמאות	611
פרק א': מבוא	611
פרק ב': סוגי שמאיות	613
1. כללי	613
2. שמאות רכוש	613
3. שמאות חקלאית	613
4. שמאות ציוד מכני הנדסי (צמ"ה)	614
5. שמאות ימית	614
6. שמאות רכב	614
7. שמאות מקרקעין	614
פרק ג': שמאות מקרקעין	615
1. שמאי מקרקעין	615
2. שמאות מקרקעין - מושגי יסוד	615
2.1 שווי שוק	615
2.2 מחיר	617
פרק ד': קביעת שווי למטרות שונות	619
פרק ה': נתונים ראשוניים המשפיעים על שווי המקרקעין	621
1. מבוא	621
2. רשימת האיפיונים - נתונים	621
2.1 איפיון סטטוטורי	621
2.2 איפיון פיזי	621
פרק ו': שיטות ההערכה השונות של שוויים של מקרקעין	623

623.....	1. כללי
623.....	2. השיטה השיוורית
623.....	3. שיטת החילוץ
623.....	4. השיטה ההשוואתית
624.....	5. גישת העלות - THE COST APPROACH
624.....	6. גישת ההכנסה או גישת הוון ההכנסות
624.....	7. הוון דמי השכירות כמודל הערכת שווי מקרקעין
625.....	פרק ז': הערכת מוניטין
625.....	1. הגדרת מוניטין
625.....	2. קנייניות המוניטין
627.....	3. על הגישות נגד ראיית המוניטין כזכות קניינית
628.....	4. דרכי הוכחת קיומו של מוניטין
629.....	5. מרכיבים שונים המשמשים בהוכחת קיומו של מוניטין
629.....	5.1 שימוש ממושך או אופי השימוש מה מהם האלמנט החשוב?
630.....	5.2 ייחודיות
633.....	5.3 מכירה בהיקפים
634.....	5.4 הוקרה והכרה
634.....	5.5 תדמית חיובית
634.....	6. סוגי מוניטין
638.....	7. חישובו של המוניטין
638.....	7.1 כללי
639.....	7.2 שיטת חישוב הפסד מוניטין על בסיס רווח עודף - "שיטת הרווחיות"
640.....	7.3 שיטת חישוב הבוחנת את ערכו של העסק כעסק חי
641.....	7.4 יישום שתי השיטות של "רווחיות" ושיטת ה"עסק החי"
644.....	7.5 ביקורת על השיטות הקיימות לחישוב המוניטין
645.....	7.6 השיטה השיוורית
648.....	8. דילול של מוניטין
649.....	שער ב': שמאות רכב ורכוש - עקרונות
649.....	פרק א': שמאי בתביעות אש - פסילת מומחה מטעם בית-המשפט
649.....	פרק ב': עיון בחוות-דעת כחלק מחקירת חברת הביטוח את המקרה
653.....	